

DOŚWIADCZENIE RELIGIJNE¹

Przedstawiciele pedagogiki religii i katechetyki od połowy XX wieku szukają relacji, jaka zachodzi między doświadczeniem religijnym a przekazem Orędzia Bożego.

Doświadczenie jest procesem, w którym podmiot nabywa coś, co może zachować lub czym może podzielić się z innymi, a jest doznawaniem czegoś, gdy się jest otwartym na coś. Zdaniem Guyera zawiera w sobie dwa komponenty – działanie i doznanie i rodzi się na skrzyżowaniu tych dwóch rzeczywistości. Z kolei Charytański podkreśla, że z pojęciem doświadczenia wiąże się poznanie wypływające z kontaktu z rzeczami i osobami, a człowiek doświadcza zaledwie wycinka całej rzeczywistości. Zależy ono od doświadczanej rzeczywistości i od podmiotu i różni się od przeżycia, które staje się dopiero doświadczeniem dzięki procesowi odkrywania sensu.

Szybkość i intensywność rozwoju współczesności wskazuje na zmienność treści doświadczenia. W teologii katolickiej zawsze przyznawano mu należne miejsce, zwłaszcza, jeśli chodzi o doświadczenie religijne. Natomiast nie udało się wypracować jednolitej i całościowej koncepcji doświadczenia. Z kolei wiadomo, że bez odwołania się do doświadczenia nie jest możliwa naukowa refleksja nad powiązaniem zachodzącymi między tajemnicą Objawienia a ludzką egzystencją.

Doświadczenie religijne od czasów Schleiermachera utożsamiano z przeżyciem religijnym, gdyż twierdził, że istotą religii nie jest ani myślenie, ani działanie, ale ogląd i uczucia. Sprowadzenie doświadczenia religijnego do przeżycia spotkało się z odrzuceniem przez przedstawicieli współczesnej pedagogiki religii. Współcześnie rozumie się je, jako bądź pojedyncze akty religijne podmiotu, bądź jako całościową jego postawę, na którą składa się suma pojedynczych doświadczeń. Doświadczenie ludzkie staje się religijnym, gdy doświadczający siebie, zwłaszcza w kontakcie z innymi światem, odkrywa ostateczny sens bytu. Zdaniem Feiflea to powoduje przejście doświadczenia religijnego do doświadczenia wiary. Colomb podkreślił, że doświadczenie wiary rodzi się w kontakcie Ewangelii z codziennością, a w powstawaniu doświadczenia religijnego ważną rolę odgrywa umiejętność przyjęcia zdarzeń, które przynosi życie.

¹ Bagrowicz J., Doświadczenie religijne, w: Bagrowicz J., Stawać się bardziej człowiekiem, Toruń 2008.

W Piśmie Świętym istotnym środkiem przekazu doświadczenia religijnego jest narracja, więc może się ono zrodzić jedynie w tych ludziach, którzy posiadli umiejętność posługiwania się językiem dla religijnego interpretowania rzeczywistości. W doświadczeniu tym wchodzi się w głęboką interpretację przeżycia, aż do poziomu jego „tajemnicy” i otwarcia się na transcendencję. Doświadczenie religijne Kościoła wyraża się w życiu i historii Kościoła, w jego liturgii, myśli Ojców Kościoła, nauczaniu Kościoła oraz różnych formach jego pobożności i duchowości.

Colomb podkreślił, że każde doświadczenie jest jednocześnie osobowe i wspólnotowe. Zakłada żywą relację: „ja pomiędzy innymi, ja wobec innych, inni wobec mnie”. Mieć doświadczenie to wiedzieć, jak przyjąć to, co przychodzi w przyszłości. Pozwala ono człowiekowi ująć sens swej sytuacji egzystencjalnej, wobec siebie, drugich i wobec rzeczywistości nadprzyrodzonej.

W wychowaniu religijnym szczególne znaczenie odgrywają tzw. doświadczenia podstawowe, do których dochodzi się poprzez odkrywanie podstaw swego bytu. Są nimi m.in.: cierpienie, niedoskonałość świata i człowieka w konfrontacji z pragnieniem pełnego samo urzeczywistniania się.

Natura wiary religijnej i drogi jej dojrzewania wymagają zwrócenia uwagi na doświadczenia, stąd nie ma wątpliwości, że doświadczenie człowieka wchodzi w proces edukacji religijnej. Duże znaczenie w tym procesie odgrywa katecheza narracyjna. Słuchający opowiadania dzięki identyfikacji z osobami występującymi w nim może interpretować swoje własne doświadczenia. W Biblii odkrywamy doświadczenie Boga, który jawi się jak Ktoś bliski, który obdarza bezwarunkową miłością, przebacza, ratuje, prowadzi i wychowuje. Konieczne jest wiązanie doświadczenia Biblii z kontekstem współczesności. Jeśli te symbole i pojęcia przekazuje się w procesie edukacji bez związku z doświadczeniem uczestników tego procesu, żyjących często w innym świecie, istnieje wielkie niebezpieczeństwo, że będą one niezrozumiałe, obce i nie będą miały żadnego wpływu na życie i postępowanie człowieka.

Dzieci, które nie mają okazji do uczestnictwa w życiu religijnym w rodzinie, nie mogą wejść w doświadczenie religijne. W takiej sytuacji edukacja religijna powinna przyjąć na siebie obowiązek wzbudzenia takiego doświadczenia. Również, gdy pradoświadczenia, które doświadczyło dziecko w rodzinie nie obejmowały miłości czy zaufania to edukacja

religijna ma tu nowe zadanie: nie tylko wzbudzać pozytywne doświadczenia, ale i te negatywne korygować. Aby nauczanie religijne mogło być środowiskiem przekazywania lub wzbudzania doświadczenia religijnego – nie może być suchym przekazem, ale nauczaniem odwołującym się do sfery przeżyciowej, wychowawczej, niepozbawione elementów świadectwa. Istotną rolę odgrywają tu także dydaktyczne umiejętności nauczyciela.

W kontekście doświadczenia religijnego pojawiają się pytania o sens. Człowiek musi stworzyć dla siebie samego zasadę porządkującą oraz stojące przed nim cele i zadania. Każdemu człowiekowi przypisywany jest wymiar religijny, niezależnie od tego, czy go sobie uświadamia, akceptuje lub zaprzecza. Potrzeba religijności jest potrzebą doświadczenia i tworzenia sensu bycia. W takiej sytuacji nauczanie religijne w szkole nabiera innego wymiaru, gdyż jest tym polem najbardziej sposobnym i właściwym do stawiania pytań o sens egzystencji. W nauczaniu religijnym nie chodzi jedynie o to, aby znaleźć gotowe odpowiedzi na pytania, ale o umiejętność stawiania tych pytań i rozumienia siebie samego w ich świetle. Komunikacja doświadczenia religijnego w procesie edukacji to nie tylko przekazywanie, czy wzbudzanie doświadczeń, to ich interpretacja i pogłębiania dzięki działaniu łaski Chrystusa.